

FRA GREVEFEJDENS TID

Ved

N. P. Larsen.

Da Grev Christofer af Oldenburg kom til Sjælland med sine Landsknægte, fremtraadte han for Borgere og Bønder som den, der skulde fri dem for det forhadte Adelsvælde og genindsætte deres Ven og Beskytter, den fangne Kristian den Anden, som Konge af Danmark. Dette var ogsaa Forudsætningen, da Malmø's Borgmester, Jørgen Kok, traadte i Forhandling med Greven. Men derefter havde Lybæks mægtige Borgmester, Jørgen Wullenwever, skyndt sig at komme med som Forbundsfølge, og da Lybækkerne skulde sætte Penge i Foretagendet, benyttede de Lejligheden til at binde Greven paa Hænder og Fødder ved en Overenskomst, der i Virkeligheden tilsigtede at sætte Lybæk i Stand til at øve Kontrol med Regeringsforholdene i Danmark. Greven selv haabede paa, at det hele skulde vende sig saaledes, at han selv kunde sætte Kongekronen paa sit Hoved. Men om disse Forhold vidste Menigmand i Danmark naturligvis ingen Besked.

Da Grev Christofer den 22. Juni 1534 gik i Land ved Skovshoved, synes de paa Sjælland spredte Rigs-

raader at have været mest optaget af at hytte deres eget Skind. Roskildebispen Joakim Rønnow gjorde straks Forsøg paa at faa sammenkaldt Tropperne til Forsvar for København, men der kom ingen Fart eller Plan i Forsvarsforanstaltningerne.

Rigsraad Anders Bilde, som havde Overkommandoen paa Sjælland, var paa Møen, da han fik Ilbud fra Bispen om den overhængende Fare. Lad Hr. Johan Oxe til Nielstrup tilsige Adel, Købstadmænd og Landsknægte paa Lolland, og sig, at de skal forene sig med Aksel Gjø, som fører Befalingen over Tropperne i Vestsjælland og derpaa alle komme til København! saaledes var Indholdet af Biskoppens Henstilling; men Anders Bilde blev foreløbig, hvor han var, rimeligvis af Frygt for, at Møen med Stegehus, som var hans egen Forlening, skulde blive ramt af Angrebet. Lige før Grevens Landgang sendte han Bud til Aksel Gjø, at han ufortøvet skulde lade de Krigsfolk, som laa i Slagelse, Næstved og Skælskør afgaa til København.

Hvad der blev af disse Tropper, ved man ikke; men om Aksel Gjø vides, at han inden længe gik over til Greven og var ret virksom i hans Tjeneste.

Imidlertid drog Grev Christofer Dagen efter Landgangen til Roskilde, hvor han modtoges med Begejstring af Borgerne. Næste Dag drog han videre til Køge, hvor han havde sit Hovedkvarter indtil København overgav sig, og hvorfra han ledede Arbejdet paa at drage Almuen til sig.

Med Bøndernes Udsendinge havde han et Møde paa en Eng, kaldet Ulvemosen. De var naturligvis glade ved Udsigten til at faa deres gamle Konge, som havde været deres Ven og Beskytter, tilbage

igen, og ingen af dem var opsat paa at vove Livet for Rigsraaderne.

Om Grevens Forhold til Købstæderne er det muligt at faa lidt fyldigere Besked. I Købstadfolks Hjerter var der Had til Højadelen, der efter Christian den Andens Flugt havde truet med at underkue Borgerne, som Bønderne allerede var blevet det. Privilegierne paa Handel og Kunstflid traadtes under Fod af Prælater og adelige Godsbesiddere, der drev Handel umiddelbart fra deres Gaarde. Men større Forbitrelse vakte det, at Adelen begyndte at tiltvinge sig Indflydelse paa Byernes indre Styrelse. Ifølge Privilegier skulde Byraadet vælges af Borgerne, medens Byfogeden indsattes af Kongen, og Skatteindtægterne i Købstaden udelukkende skulde komme Kronen tilgode. Men nu var Adelen begyndt at kræve ogsaa Købstæder som Forlening eller i hvert Fald Retten til at besætte Fogedstillingen, og flere Byer var paa denne Maade allerede paa Vej til at komme under Slotsfogedernes Pisk. Skælskør var saaledes ligefrem givet som Len til Johan Urne paa Borreby. Det er forstaaeligt, at Folk i Byerne med megen Mistro saa hen til de nærliggende Herreborge, og at Forbitrelsen steg over alle Grænser, naar man derfra prøvede at paa-tvinge dem en „Sporefoged“.

Om disse Forhold vidste Greven Besked gennem de to Borgmestre Ambrosius Bogbinder og Jørgen Kok, og fra sit Hovedkvarter i Køge udstedte han Beskyttelsesbreve for de sjællandske Købstæder; i disse Breve stadfæstes Byernes gamle Privilegier. For Slagelse Bys Vedkommende er Beskyttelsesbrevet „givet i Køge, Mandag næst St. Hans Dag Baptiste“ (29. Juni) og har følgende Ordlyd, gengivet omtrent med Nutidens Retskrivning:

„Vi Christofer, med Guds Naade Greve i Oldenburg og Delmenhorst, gøre alle vitterligt, at os elskelige Borgmestre, Raad og menige Indbyggere udi Slagelse have nu ladet berette for os, at de have længe været trængte, beskattede og overfaldne af de Sporefogeder og andre Voldsmænd imod al Lov og Ret og Skel og tvært imod deres Friheder og Privilegier, Brev og Segl, som de have af fremfarne Konger, hvilke deres Brev, Friheder og Privilegier vi nu af vor synderlige Gunst og Naade have stadfæstet og fuldbyrdet og med dette vort aabne Brev stadfæste og fuldbyrde ved alle deres Ord, Punkter og Artikler, som de udvise og indeholde i alle Maader. Og have vi nu sendt og givet og med dette vort aabne Brev sende og give fornævnte Borgmester og Raad og Menigheden udi Slagelse saadanne Friheder og Privilegier paa højbaarne Fyrste Kong Christians Vegne, at de skulle herefter ligge til Kongens Fadebur og give did og ingen anden Sted deres aarlige Byskat, Sagefald og al anden Udgift, som de aarlige Aars ere pligtige til at udgive med Rette af samme By, og gøre Kongen og hans Skriver god Rede for og ingen anden. Og skulle Borgmester og Raad selv have Fuldmagt til at kejsse, sætte og skikke en Dannemand til Byfoged af Raadet eller en af Borgerne, hvem de selv ville, som dem tykkes at dertil kan være nyttig og due- lig, og skulle de herefter være aldeles fri for forskrevne Sporefogeder og andre Voldsmænd, af hvilke de tilforn have været meget besværede; thi forbyde vi alle, hvo de helst ere eller være kunne at hindre umage eller i nogen Maade lade uforrette under vor fyrstelige Hævn.“

At Borgere og Bønder foretrak ham, der lovede dem deres gamle Konge tilbage, frem for de adelige Undertrykkere er forstaaeligt nok. Naar Adelen ogsaa paa enkelte Undtagelser nær bøjede sig for den ny Magthaver, var det af en ingenlunde ubegrundet Frygt for, hvad der kunde times den genstridige og hans Ejendom.

Almuen havde heller ingen Tro paa, at Adelsens Tilslutning til Menigmands Sag var ægte, og Mistrøen til den sjællandske Adel øgedes, da man saa, hvordan det gik i Skaane, hvilken Landsdel Hertug Christian i Begyndelsen af 1535 fik underlagt sig ved Gustav Vasas Hjælp. Der viste Adelsmændene sig parat til at svigte Greven, hvor de hertugelige Krigsfolk kom frem. — Naar der imidlertid paa Sjælland blev et saa voldsomt Røre i Befolkningen, et Røre, som satte sig Spor i adskillige Voldshandlinger, var Grev Christofers selv ikke uden Skyld deri.

Paa Korsør Slot sad *Knud Rud* til Vedbygaard som Lensmand; kort efter sin Ankomst til Køge sendte Greven et Brev til Borgerne i Korsør med følgende Indhold: „Vi byde og befale og Fuldmagt give Borgmestre og Raad, menige Borgere i Korsør, at de skulde opsøge, forfølge og nedlægge højbaarne Kong Christians og vore Fjender, ihvor de kunne dem finde, og hvis [o: hvad] Gods de finder paa dennem, det skulde de Halvdelen beholde, og gøre os gode Rede og Regnskab paa den anden Halvdel af samme Gods.“ Denne tydelige Anvisning gjaldt efter sin Ordlyd [kun Fjender af den Sag, Greven kæmpede for; men det var ikke at forlange, at Almuen skulde gøre [Forskel [paa aabenlyse] Fjender og de mange „Venner“, hvis hastige Omvendelse

ingen troede paa. Mange Adelsmænd fik da ogsaa hurtigt Kærligheden at føle. Forannævnte Knud Rud til Vedbygaard overgav sig tidligt til Greven; alligevel kunde han med Grund beklage sig over den Medfart, der i den følgende Tid fra forskellig Side blev ham til Del. Ude i Korsør Skov havde han, uvist i hvilken Hensigt, ladet opføre en Dæmning, der foraarsagede Oversvømmelse og var Borgerne „til stort Forfang og Skade paa deres Græsgang og Fædrift“. Paa Byfolkenes Klage svarede Greven med et Brev, der gav dem Tilladelse til at nedbryde Lensmandens Dæmning til Grunden.

Værre end denne Ydmygelse var det dog, at Skælskør Borgere berendte og plyndrede Korsør Slot, medens Lensmanden var fraværende, og hans Ejendom, Vedbygaard, blev plyndret og til Dels nedbrudt af Borgerne fra Slagelse, medens han selv hjalp til at forsvare Dragsholm mod Almuens Angreb. Efter Knud Ruds egen Opgørelse var det meget store Værdier, han mistede, saavel i Korsør som paa Vedbygaard. Han var dog langt fra ene om Ulykken. Slagelse Borgere forenede sig med Bønderne i Løve Herred om at overfalde og udplyndre Knudstrupgaard, som ejedes af Jørgen Skovgaard. Skælskør Borgere overfaldt Borreby; mange Steder toges Lensmanden eller Ejeren til Fange og bragtes til København, hvor Greven opholdt sig, efter at denne By havde aabnet sine Porte for ham. Blandt disse Fanger var saa høje gejstlige Herrer som Abbeden i Sorø og Prioren fra Antvorskov.

Den 19. Januar 1535 begyndte Sjællandsfare Landsting i Ringsted, hvor Grev Christofer skulde mødes med Adelen. Denne synes imidlertid for

største Delen at være udeblevet; men een af dens Repræsentanter mødte i hvert Fald, og det var gamle Anne Holgers eller *Anne Meinstrup*, som hun ogsaa kaldes; i sin Tid havde hun været gift med Holger Rosenkrantz, som var død allerede 1496; hun havde været Hovmesterinde under tre Dronninger og var almindelig bekendt for sin skarpe Tunge, som hun til sin egen Ulykke heller ikke kunde tæmme, da hun stod frem paa Landstinget for at tale sin Sag. Hun klagede højt over tilføjet Uret og sagde i alles Paahør, at saa længe hun levede, skulde Christian den Anden ikke komme paa Danmarks Trone, Ord der maatte tjene til at retfærdiggøre Menigmands Mistro til Adelen som Helhed, da Fru Anne saa vel som den øvrige Adel havde hyldet Grev Christofer i den fængslede Konges Navn og taget mod mere end een Forlening af hans Haand. Men det adelige Hovmod kogte over hos den gamle Dame ved Synet af den gemene Hob i Ringsted. Da hun havde talt styrtede nogle af Københavns Borgere løs paa hende og huggede hende ned paa Stedet, uden at Greven kunde hindre det. Med Nød og næppe frelstes to adelige Jomfruer, Anne og Sofie Glob, der havde været i Fru Annes Følge.

Imidlertid udviklede de Begivenheder sig hurtigt, som skulde gøre Ende paa Grevens og Almuens Herredømme paa Sjælland. I Lybæk havde Wullenwevers Modstandere faaet Flertal i Raadet og man lod en ny Tronkræver optræde, nemlig Hertug Albrecht af Meklenborg, der ogsaa sendte en Del Krigsfolk til Sjælland under Anførsel af Grev Johan af Hoya. Dermed begyndte et Rænkespil mellem Raadet i Lybæk, Grev Christofer, Københavns og Malmøs

Borgmestre, Hertug Albrecht og Greven af Hoya, og den grundige Mistillid, de nærrede til hinanden, bidrog til at svække dem alle. Samtidig forberedte Christian III. sig til det afgørende Livtag med Lybækkerne, og med Slaget ved Øksnebjerg og Søkampen i Svendborg Sund, hvor henholdsvis Johan Rantzau og Peter Skram vandt afgørende Sejre, gjordes der brat Ende paa Lybæks dominerende Stilling. Den Modstand der derefter rejstes paa Sjælland, var kun et Fortvivlelsens Værk. Et Forsøg paa at rejse Sjællands Bønder mislykkedes, og som bekendt var det kun København, der holdt ved til den bitre Ende. For Almuen var Grevefejden Indledningen til trange Tider med politisk Magtesløshed og Nedgang paa næsten alle Omraader.

KILDER: C. Paludan-Müller, Grevefejden. — Samme, Aktstykker til Grevefejdens Historie. — Aktstykker i nye danske Magasin V. — Breve til Anders Bilde hos H. Knudsen, Joachim Rønnow 166. — Privilegierne for Slagelse i Supplementet til Krag's Chr. III.s Hist. 21.

Om bortforleuede Købstæder og Fædeburskøbstæder, valgte Byfogeder m. m. se M. Macheprang, Dansk Købstadsstyrelse 201—219.

Sporefoged forklares af Kalkar som Ridefoged.